

МОДЕЛЮВАННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ СТРАХУВАННЯ РЕАЛЬНИХ ІНВЕСТИЦІЙ

MODELING OF MANAGEMENT INVESTMENTS IN REAL REALIZATION OF INVESTMENT PROJECTS

УДК 368: 330.322

Слободянюк Н.О.

к.е.н, доцент

Донецький національний університет економіки та торгівлі імені Михайла Туган-Барановського

Пишна О.В.

студент

Донецький національний університет економіки та торгівлі імені Михайла Туган-Барановського

У статті розглянуто поняття реальних інвестицій, а також їх форми. Змодельована система управління страхування реальними інвестиціями, яка складається із об'єкта та суб'єкта управління, механізму управління, інформації про стан навколишнього середовища та зворотного зв'язку. Обґрунтована практична цінність такої системи й виявлено її переваги.

Ключові слова: інвестиційна діяльність, страхування, система управління, інвестиційний проект, ризики, реальні інвестиції.

В статье рассмотрено понятие реальных инвестиций, а также их формы. Смоделирована система управления страхованием реальными инвестициями, которая состоит из объекта и субъекта управления, механизма управления, информации про

состояние окружающей среды и обратной связи. Обоснована практическая ценность такой системы и выявлены ее преимущества.

Ключевые слова: инвестиционная деятельность, страхование, система управления, инвестиционный проект, риски, реальные инвестиции.

The article discusses the concept of real investment and their shape. Simulated system of insurance of real investment, which consists of the object and the subject of management, management mechanism, information on the environment and feedback. Proved the practical value of such a system and discovered its benefits.

Keywords: investment, insurance, governance, investment project risks, actual investment.

Постановка проблеми. Наряду з розвитком світової економіки та національних економік країн, а також посиленням інтеграційних та глобалізаційних процесів, питання інвестицій, інвестиційної діяльності та вчасності їх захисту набувають все більшої актуальності. Світова практика захисту інвестицій доводить ефективність використання наступних інструментів: укладання двосторонніх договорів про сприяння здійсненню та захисту інвестицій; державні гарантії; страхування тощо [5]. Проте, для українського інвестиційного ринку використання саме страхування в якості сучасного інструменту мінімізації ризиків при реалізації інвестиційних проектів є не поширеним та мало дослідженим.

Страхування реальних інвестицій – це новий напрям, який потребує подальшого глибокого теоретико-прикладного дослідження. Отже, цей механізм не опрацьований в Україні, що і зумовлює актуальність даної наукової роботи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у розв'язання питань, пов'язаних із страхуванням інвестицій, зробили такі вчені вітчизняного і зарубіжного простору, як: Базилевич В.Д., Бірман Г., Бланк І.О., Норткотт Д., Осадець С.С., Самойловський, А.Л., Слюсаренко О.О., Фурман В.М., Шмідт С. та інші. Відзначаючи важливість досліджень зазначених авторів, вважаємо, що питання страхування реальних інвестицій при реалізації інвестиційних проектів потребують подальшого дослідження.

Постановка завдання. Метою дослідження є моделювання системи управління страхування реальними інвестиціями при реалізації інвестиційних проектів, яка дозволить мінімізувати ризики та підвищити ефективність управлінських рішень.

Виклад основного матеріалу дослідження. На сьогодні в Україні страхування реальних інвестицій

при реалізації інвестиційних проектів не набуло належного розвитку. Це можна пояснити кількома причинами: по-перше, вітчизняні страхові організації не володіють достатнім досвідом у здійсненні страхування реальних інвестицій, по-друге, компанії не володіють достатньою капіталізацією для прийняття подібних ризиків на страхування, по-третє, у недостатньому обсязі опрацьована теоретична база страхування реальних інвестицій, вітчизняне законодавство не регламентує й не прописує особливості функціонування механізму страхування реальних інвестицій на практиці.

Для подальшого розвитку страхового ринку необхідний саме якісний розвиток, що виражається у підвищенні якості послуг, що надаються, у розширенні страхового покриття, у підвищенні фінансової стійкості страхових організацій і проведених ними операцій. Якісний розвиток страхового ринку має відбуватися з урахуванням усіх його сегментів і їх особливостей. При цьому особлива увага повинна бути приділена перспективним напрямкам, серед яких є страхування реальних інвестицій, оскільки даний сегмент ринку має величезний потенціал. У даний час роль реальних інвестицій для подальшого розвитку держави дуже важлива.

Реальні інвестиції – це вкладення коштів у матеріальні та нематеріальні активи. До матеріальних об'єктів інвестування належать: будинки, споруди, обладнання, дорогоцінні метали, колекції, інші товарно-матеріальні цінності. До цієї групи включають інвестиції у відтворення й приріст основних фондів, які здійснюються у формі капітальних вкладень [3].

Існує три форми реальних інвестицій:

Капітальні інвестиції – це вкладення капіталу у відтворення основних фондів підприємства.

Інноваційні інвестиції (інновації) – це вкладення капіталу в нематеріальні активи підприємства з метою використання в Діяльності підприємства нових наукових і технологічних знань.

Інвестиції в матеріальні оборотні активи – це вкладення капіталу в приріст запасів матеріальних оборотних активів підприємства з метою забезпечення необхідної пропорційності в розвитку основних та оборотних активів підприємства [6].

В останні часи страхування інвестицій стає як засобом захисту вкладень від природних ризиків, так і засобом убезпечення інвестора від несприятливої економічної кон'юнктури. У такого страхування існує єдиний мінус – необхідність інвестора відволікати частину власних коштів на укладення договорів страхування з самого початку інвестиційного процесу, що, зважаючи на вартість інвестиційних проектів, може складати до 3–5% загальних витрат на їх реалізацію [4].

Однак, специфіка страхування інвестицій являю собою відшкодування завданих збитків, що здійснюється зазвичай по закінченні строку страхування з врахуванням реальних результатів інвестиційної діяльності, саме тому при визначенні строку дії угоди необхідно враховувати наявний досвід, наукові та практичні рекомендації, важливі дані про окупність витрат за окремим інвестиційним проектом у вітчизняній та зарубіжній практиці. Проте, страхова виплата і до закінчення строку дії договору страхування може бути проведена, якщо у результаті будь-якої події стає неминучим крах інвестиційного проекту.

Як верхня межа відповідальності згідно з договором, розмір страхової суми встановлюється на основі заяви страхувальника за згоди страхової компанії за двома можливими варіантами. Один із варіантів встановлює страхову суму у межах вкладень страхувальника в інвестиційний проект, а у другому випадку – у страхову суму і включає очікуваний прибуток та видатки інвестора. Сама сутність страхування залежить від методу визначення страхової суми. З однієї сторони відшкодуванню підлягають витрати страхувальника, тобто безпосередньо інвестиції, а з іншої – з видатками відшкодовується прибуток, тобто має місце так зване страхування інвестиційного доходу.

Основним завданням інвестора як страхувальника є оптимальний розрахунок складових страхового договору, тільки б він був достатнім для того, щоб покрити максимальну суму втрат у разі реалізації ризику та для мінімізації витрат на страхування, що може привести до здешевлення самого інвестиційного проекту. У такому випадку одним із можливих варіантів дій є строк дії договору, бо при мінімізації терміну страхування, зменшуються й витрати на нього, а з іншої сторони – стимулювання інвестора до швидкої реалізації запланованого проекту. Результатом реалізації даного заходу стане підвищення ефективності як страхування, так і самих інвестицій.

Авторами була прийнята спроба змоделювати систему страхування реальних інвестицій (рис. 1), що складається з двох підсистем управління: керівної підсистеми (суб'єкта управління) і керованої підсистеми (об'єкта управління).

Суб'єктом управління страхуванням реальних інвестицій поділяються на:

Внутрішні:

- власник підприємства;
- інвестиційний менеджер.

Зовнішні:

– державні суб'єкти (центральні та регіональні органи державної влади; державні інститути, що впливають на інвестиційну діяльність);

– недержавні суб'єкти (зовнішні інвестори; інформаційні, консалтингові, маркетингові організації; інші недержавні підприємства і організації).

Об'єктом управління страхуванням реальних інвестицій є:

– страхування інвестиційних ризиків інвестором або отримувачем інвестиції;

– страхування майнових та немайнових прав власності, які є інвестицією; страхування предмета застави;

– страхування відповідальності отримувача інвестиції;

– страхування відповідальності розробника інвестиційного проекту перед замовником;

– страхування відповідальності експертів інвестиційного проекту перед інвестором;

– страхування відповідальності інвестора перед отримувачем інвестиції.

Механізм управління страхування реальних інвестицій представлений структурою, яка складається із обов'язкових елементів, до яких відносять: цілі, стратегії, функції, завдання та методи управління.

Ціллю управління страхуванням реальних інвестицій є захист реальних інвестицій від можливого впливу різного роду ризиків для здійснення безпечного процесу інвестування.

До стратегій управління страхуванням реальних інвестицій відносять:

«Ніша» – образна стратегія. Вона відображає єдині і чітко виражені цілі, певний набір пропонованих послуг і методів розподілу коштів, що надійшли у створений страховий фонд. Прихильники даної стратегії концентрують свою діяльність у певних ринкових секторах або регіонах, надають певні послуги однієї вибраної групи страхувальників, що може здаватися досить привабливим для останніх.

«Багатопрофільна стратегія» – дає гарне уявлення про різні напрямки певної лінії страхового бізнесу, для якого характерні деякі загальні ознаки. Мета стратегії – досягти для своєї компанії найкращого розподілу ризиків (невдачі на одному ринку можна компенсувати за рахунок інших, більш сприятливих секторів ринку). Можливість одночасного покриття кількох ризиків служить залученню страхувальників.

Стратегія злиття і поглинання – пошук стратегічного партнера для організації більш стійкого спільного бізнесу.

Стратегія, що надає клієнтам пакет різних фінансових і страхових послуг за коштами фінансового супермаркета – дозволяє одноразово надавати клієнту як фінансову, так і страховий захист по можливості протягом всього його життя.

Стратегія розробки нових страхових продуктів – інноваційний шлях розвитку. Переваги даної стратегії: створення іміджу новатора. Недоліки- складність розрахунку тарифної ставки.

Стратегія «наступного за лідером»: наслідувач-двійник – дублює продукт лідера, його систему розподілу аж до рекламної компанії.

Стратегія «наступного за лідером»: імітатор-щось дублює у лідера, але зберігає відмінності в цінах, рекламі, тощо.

Стратегія «наступного за лідером»: пристосованець – зазвичай видозмінює або покращує продукцію лідера.

Система управління страхування реальних інвестицій здійснює певні функції. До них відносяться: загальні та спеціальні функції.

Загальні функції управління страхуванням реальних інвестицій – це певні функції, які здійснюються системою управління незалежно від умов і особливостей інвестиційної діяльності. До них, зазвичай відносять:

– аналіз – призначений для своєчасної оцінки безперервного процесу інвестиційної діяльності;

– контроль – зіставляє фактичні результати інвестиційної діяльності із запланованими показниками та виявляє причини відхилень фактичних показників від запланованих;

– планування – на довгостроковий і короткостроковий періоди встановлює планові завдання інвестиційної діяльності;

– стимулювання – пропонуються заходи щодо підвищення інвестиційної активності підприємства;

– регулювання – розробляються та пропонуються організаційно-економічні заходи, які ліквідують при-

Рис. 1. Система управління страхування реальними інвестиціями, авторська розробка

чини відхилення фактичних показників інвестиційної діяльності від запланованих

Спеціальні функції – це функції, здійснення яких залежить від специфіки інвестиційної діяльності. До них відносяться:

- управління інвестиційними ризиками – дана функція націлена на зниження ризиків інвестиційної діяльності;

- управління реальними інвестиціями – направлена на підвищення ефективності вкладень в оборотні фонди, капітальних вкладень та інновацій підприємства, а також оптимізацію інвестиційної програми реального інвестування підприємства;

- управління фінансовими інвестиціями – спрямована на підвищення ефективності вкладень в цінні папери і оптимізації інвестиційного портфеля підприємства.

До головних завдань управління страхування реальними інвестиціями відносять наступні:

- отримання очікуваної прибутковості і забезпечення максимальної прибутковості з урахуванням всіх можливих ризиків;

- гарантоване забезпечення різних методів інвестиційної підтримки, у тому числі формування перспективних інвестиційних програм;

- забезпечення матеріально-фінансової стабільності інвестора у результаті реалізації своєї інвестиційної діяльності

можливість проводити роботи, які спрямовані на мінімізацію можливих ризиків, пов'язаних з інвестиційними процесами;

- можливість проводити комплекс численних заходів, які спрямовані на забезпечення максимально можливої ліквідності капіталовкладень;

- здійснення постійного моніторингу та чіткого контролю над виконанням інвестиційних проектів;

- пошук методів, які дозволяють вдосконалити, а також прискорити процес реалізації інвестиційних програм.

До методів управління страхування реальних інвестицій відносять:

Страхування ризику – метод покриття конкретних ризиків страховими ресурсами, що можуть бути надані зовні або сформовані всередині підприємства. Страхування ризиків можна розподілити на зовнішнє (передача ризику страховій компанії) та внутрішнє (формування страхових фондів). Зовнішнє страхування ризику полягає у тому, що ризик передається від страхувальника страховій компанії за визначену плату, яку називають страховою премією. В основі управління такими ризиками покладено оптимізацію страхових портфелів, в наслідок формування яких здійснюється ефективний набір варіантів розподілу страховок по ризиках. До внутрішніх способів страхування можна віднести резервування, лімітування, диверсифікацію, отримання додаткової інформації та ін.

Створення резервів, запасів на покриття ймовірних збитків є одним з поширених на практиці способів зниження ступеня ризику. Такими резервами

можна визнавати як резервні капіталу (запас грошових коштів) для покриття втрат, так і матеріальні резерви (накопичення запасів). Основною проблемою при цьому є співставлення втрат з витратами, що супроводжують утворення резервів (транзакції грошових потоків витрати на зберігання запасів та ін.).

Лімітування – встановлення заданої верхньої межі для заданої операції або ресурсу. Даний спосіб обмежує розмір обсягів вкладень капіталу інвесторами в конкретний проект.

Диверсифікація – це процес розподілу вкладених ресурсів між різними об'єктами (напрямами) інвестування, що безпосередньо не пов'язані між собою. Диверсифікація забезпечує управління оптимальними інвестиційними портфелями.

Здобуття додаткової інформації пов'язане із отримання невідомої інформації та залученням додаткових інформаційних джерел, що забезпечать ступінь зниження інформаційної невизначеності.

Несприйняття ризику або відміна заходу, внаслідок якого можливе виникнення критичних чи катастрофічних розмірів ризиків. Несприйняття ризиків для інвестора може характеризувати відмову від отримання прибутків внаслідок визначених проектних рішень, тобто виникає ситуація упущеної вигоди або невикористаних можливостей.

Попередження ризику – метод, згідно якого проводиться оцінка можливих станів щодо отримання розвитку ситуацій ризику та відмова від них або реагування певними діями. Так у випадку інвестиційних ризиків попередженням є: відмова в інвестуванні надмірно ризикованим проектам; контроль по схемах грошових надходжень; перегляд умов інвестування.

Прийняття ступеня ризику – надання відповідальності про наслідки ситуацій ризику за особою, що приймає рішення. інвестування конкретних проектів має бути підтвержене, можливостями покриття збитків та втрат.

Розподіл ризиків – перерозподіл частки відповідальності за ризик на учасників реального інвестиційного проекту, що здатні його контролювати краще за інших. Так у разі реального інвестування є необхідним проведення аналізу щодо можливості взяття часток ризиків як на інвесторів, так і на виконавців проектів.

У запропонованій авторами системі управління страхування реальних інвестицій є ще такі два елементи, як інформація зворотного зв'язку та інформація про стан зовнішнього середовища.

Інформація зворотного зв'язку дозволяє своєчасно оцінити ефективність обраної стратегії, методів управління, тощо. Іншими словами дана інформація надходить від суб'єкта до об'єкта управління та навпаки.

Важливе значення у системі управління страхування реальними інвестиціями займає інформація про стан інвестиційного та страхового ринків, фінансової, податкової й валютної системи, індикатори

національної економіки з питань політичної стабільності, екологічної безпеки, наявності трудових, матеріальних, фінансових ресурсів тощо, а також відповідної нормативно-правової бази, що регламентує процес страхування реальних інвестицій на національному та міжнародному рівнях.

Нормативно-правову базу функціонування системи управління страхування реальними інвестиціями складають: [1] ЗУ «Про страхування»; ЗУ «Про забезпечення масштабної експансії експорту товарів (робіт, послуг) українського походження шляхом страхування, гарантування та здешевлення кредитування експорту»; ЗУ «Про режим іноземного інвестування»; ЗУ «Про інститути спільного інвестування»; ЗУ «Про концесії»; ЗУ «Про інвестиційну діяльність» [2]; ЗУ «Про режим іноземного інвестування»; ЗУ «Про ратифікацію Конвенції про порядок вирішення інвестиційних спорів між державами та іноземними особами», а також Директива Європейського Союзу Solvency з питань регламентації вимог до капіталу страховика з метою забезпечення його платоспроможності та ін.

В Україні діє торгова площа «Стартап», на якій формується попит та пропозиція на інвестиційний проект/ресурс. Учасники інвестиційного проекту здатні отримувати інформацію щодо існуючих актуальних пропозицій на ринку інвестиційних проектів та приймати ефективні рішення, а відповідна інформація щодо таких рішень поступає до блоку «Інформація про стан зовнішнього середовища» та оцінюється суб'єктом управління.

Запропонована система управління страхування реальними інвестиціями є відкритою, а практична цінність авторських досліджень полягає у підвищенні ефективності управлінських рішень щодо страхування інвестиційних ризиків шляхом своєчасного надання комплексної релевантної інформації суб'єкту управління відносно об'єкта управління.

Висновки з проведеного дослідження. Отже, авторами уперше розроблена система управління страхування реальними інвестиціями, що складається з обов'язкових компонентів: суб'єкта та об'єкта управління; механізму управління; інформації зовнішнього середовища та інформації зворотного зв'язку. Метою моделювання даної системи став захист реальних інвестицій від можливого впливу

різного роду ризиків для здійснення безперебійного процесу інвестування.

Страхування реальних інвестицій – це важливий та необхідний елемент подальшого розвитку економіки країни. По-перше, за його допомогою забезпечується захист реальних інвестицій від можливого впливу різних ризиків, що гарантує безперебійність процесу інвестування. По-друге, впевненість в якісному страховому захисті реальних інвестицій покращує інвестиційний клімат у країні, що своєю чергою служить позитивним фактором для зростання інвестицій в економіку України. По-третє, можна розробити програму страхування, яка враховує індивідуальні особливості реалізації конкретного інвестиційного проекту. Перспективами подальших наукових досліджень є практична апробація системи управління страхування реальними інвестиціями, а також розробка алгоритму дій страховика при виборі стратегій захисту інвестицій (науковий інтерес представляє сценарний підхід та динамічний фінансовий аналіз в цьому аспекті).

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Закон України «Про Страхування» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>
2. Закон України «Про інвестиційну діяльність» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>
3. Вовчак О.Д. Страхова справа: підручник. / О.Д. Вовчак. – К: Знання. – 2011. – 391 с.
4. Слободянюк Н.О., Пишна О.В. Проблеми та перспективи вдосконалення страхування інвестиційних ризиків. Розвиток національної економіки України: нові реалії та можливості в умовах євроінтеграції: матеріали доповідей Міжнародної науково-практичної конференції (м. Запоріжжя, 28 жовтня 2016 р.). – Запоріжжя: Класичний приватний університет. – 2016. – С.41–44
5. Пишна О.В. Інструменти захисту інвестицій. Актуальні проблеми управління соціально-економічними системами: матеріали всеукр. наук.-практ. інтернет-конф., Луцьк, 8 груд.2016 р., Частина 6 – Луцьк: РВВ Луцького НТУ, 2016. – С. 306–308.
6. Удалих О.О. Управління інвестиційною діяльністю промислового підприємства: Навч. посіб. / О.О. Удалих. – К.: Центр навчальної літератури. – 2006. С. 140–145

REFERENCES:

1. Zakon Ukrainy «Pro Strakhuvannia» [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <http://www.rada.gov.ua>
2. Zakon Ukrainy « Pro investytsiinu diialnist» [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <http://www.rada.gov.ua>
3. Vovchak O.D. Strakhova sprava: pidruchnyk. / O.D. Vovchak. - K: Znannia, 2011. - 391 s.
4. Slobodianiuk N.O., Pyshna O.V. Problemy ta perspektyvy vdoskonalennia strakhuvannia investytsiinykh ryzykiv. Rozvytok natsionalnoi ekonomiky Ukrainy: novi realii ta mozhlyvosti v umovakh yevrointehratsii: materialy dopovidei Mizhnarodnoi

naukovo-praktychnoi konferentsii (m. Zaporizhzhia, 28 zhovtnia 2016 r.). – Zaporizhzhia: Klasychnyi pryvatnyi universytet, 2016. – S. 41-44

5. Pyshna O.V. Instrumenty zakhystu investytsii. Aktualni problemy upravlinnia sotsialno-ekonomichnymy sistemamy: materialy vseukr. nauk.-prakt. internet-konf., Lutsk, 8 hrud. 2016 r., Chastyna 6 – Lutsk: RVV Lutskoho NTU, 2016. – S. 306-308.

6. Udalykh O.O. Upravlinnia investytsiinoiu diialnistiu promyslovoho pidpriemstva: Navch. posib. / O O Udalykh. – K.: Tsentri navchalnoi literatury, 2006. – S. 140-145